

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitulvm XXVIII. Cùm à nobis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

patres esse, sed etiā sciant cōpaternitatē dirimere matrimoniū, hōc casu probabiliter dici potest, quōd sponsi se obligare censeantur ad dispensationē petendam, seu quōd spondere censeantur sub conditione dispensationis Papalis, quam etiā petere velint iuxta ea quae dixi *cit. tract. 10. p. 2. c. 7. n. 4. & 5.*

CAPITVLVM XXVIII.

Cū à nobis:

PARAPHRASIS.

Judicis solius assertioni secundū jus ciuile & canonicum credendum nō est in causis seu controuersis testamentorum, contractū &c. sed nec scriptura iudicū, nisi testium adminiculis fulcita sit, tantā obtinere debet firmitatem, quin duorum vel trium idoneis ac legitimis testimoniis reprobati possit, exceptā Apostolicæ sedis auctoritate.

S V M M A R I V M.

1. Scriptura iudicis, sigillo eius munita, saltem in causis leuioribus authentica censetur, per duos tamen testes reprobari potest.
2. Qui tamen per alios testes idoneos pro instrumento iudicis à parte productos rursus reprobari possunt, quibus etiā plus fidei, quam illis adhibetur.
3. Literis Papalibus narratis rem gestā à Papa, si super tali narratione, gratiā &c. intentio eius fundatur, plena fides est tribuenda.
4. Imò etiā eadem fides debetur uia uocis Papae talia narrantis.
5. Etiam seculariū Principū narrationes super factō proprio, aut gesto corā ipsis ut personis publicis, plenissimam fidem merentur, si quidem super ijs intentio principis fundatur.
6. Iudex (idem est de arbitro) testis produci nō potest in causa qua coram ipso agitur.
7. Nec corā alio iudice, si agitur de iustitia vel iniustitia sententia aut laudis, potest tamen esse testis, si agatur de processu causa.

I ADverte, quōd hic nō ponatur regula affirmatiua iudicis, scripturā oportere esse authenticā, seu fidem mereri, cū officium iudicis nō sit condere scripturas publicas & instrumenta authentica, sed Notarij iurati, uti hīc ex Innocentiō docet *Ioan. Andr. n. 4.* Verū quia iudicis scriptura sigillo eius mu-

nita, saltem in causis leuioribus, aut etiā in grauiorib⁹ propter quorundā locorum consuetudinem authentica censetur, idē Innoc. III. hic auctoritatē talis scripturæ interpretatur ac temperat, ut non debeat esse tanta, quin per duos legitimos testes deponētes de falsitate reprobati queat, cū enim instrumentū publicum Notarij per duos testes reprobati queat, uti multi docent *in c. Cū Ioannes 10. de fide instrument.* multo magis instrumentum, seu scriptura iudicis, tametsi testium subscriptionem habeat.

Excipitur 1. Si pro instrumento iudicis à parte productō ad sint testes idonei uiuā uoce deponentes, verē ita actum fuisse, sicuti in instrumento narratur, tum his potius, quam aliis testibus pro parte aduersa contrariū asserentibus fides haberi debet, quia duo momenta plus mouere dicuntur, quam unum, pro priori autē parte adfuit duo momenta iudicis auctoritas & testes, pro alterā autē parte tantū testes.

Excipitur 2. quōd literis Papalibus narratis rem gestam à Papā, si super tali narratione, gratiā &c. intentio eius fundatur, plena fides tribuatur, ita hīc insinuat & expressius habetur *in Clem. vii. de probat.* ubi exempla afferuntur, si Papa in litteris narret se beneficium suæ aut sedis Apostolicæ collationi reseruasse, beneficij resignationē ab aliquo accepisse, beneficia conferendi potestātē alicui dedisse &c. aliquem excommunicasse, suspendisse, aut aliquē Papæ sacellanū aut familiarem fecisse, & his similia, ut si Papa, inquit glossa ibi, conferat alicui beneficium uacans per priuationem, quam fecit Titio &c. si scribat Ordinario, ut nullam jurisdictionem exerceat in personas, aut aliqua, quæ narrat se exemisse.

Ampliari debet hæc exceptio 1. ut non tantū procedat, si per literas Papa talia narret, sed etiā si uiuā uoce, ut ex hoc c. colligitur, & notauit *Zabarilla in cit. Clement. 1.* ut non procedat tantū si narret factū propriū, sed etiā si rem gestam coram se v. g. Titium Romæ querelam proposuisse, testes hoc vel illud deposuisse, in curiā, uti docet *Felin. hic. n. 2. Mascard. concl. 1227. n. 79. Farin. q. 63. n. 98.* qui tamen id declarant, si Papa motu

motu proprio talia scribat, secus si ad instantiam partis, tum enim de subreptione argui poterunt. 3. Ut procedat etiam si Papa testetur de gestis à se ante Pontificatum, secundum *gl. in c. 2. verb. promississent. de re iudicata in 6. Gabr. Felinus. l. c.* 4. ut procedat, et si Papa narret aliquid actum ab antecessore suo, sicut docet Cardinalis Zabarella *l. c. 9. 9. Mascardus. l. c. n. 48.*

5. Quòd ita plenam fidem faciat narratio Papæ, ut non admittatur probatio in contrarium, secundum glossam receptam, ubi aptè distinguit, si Papa ex litteris narret aliquid non coram se factum v. g. beneficium vacasse per mortem Titii in vrbe, facere quidem fidem seu præsumptionem, sed admitti probationem in contrarium, videlicet, Titium extra urbem mortuum fuisse, sin autem narret aliquid in suâ præsentia factum, tunc verissimam fidem meretur, dummodò de contrario non constet, siue ex euentiâ facti, siue ex aduersarii confessione prout limitat *Farin. n. 142.*

Deinde admittitur probatio in contrarium, per quâ factum aut narratio Papæ directè non perimitur, sed indirectè tantum eius intentio destruitur, ut in exemplo *gl. citatæ*, si Papa narret se conferre beneficium, quòd vacet per renuntiationem factam in manibus suis, admittendus est aduersarius, si probare velit beneficium non pertinuisse ad renuntiantem, sed ad se, vel renuntiantem prius in manibus Ordinarii renuntiasse. 6. Quòd dicta doctrina non tantum in summo Pontifice locum habeat, sed etiam in secularibus principibus, qui superiorem nullum agnoscunt, ut eorum narrationes super facto proprio, aut gesto coram ipsis plenissimam fidem mereantur, modo explicato, sicuti ex communiore docet *Bartolus in l. Ambrosius. n. 28. ff. de decretis ab ordine faciendis. Farinac. q. 62. n. 83.*

Porro tradita doctrina limitari ac declarari debet; quòd procedat tantum si princeps asserat aliquid à se vel coram se factum tanquam auctoritatem habente, non item si perinde ut aliquis priuatus testimonium ferat in alterius præiudicium, tunc enim e-

tiam in ipso locum habet jus gentium, ut vnus hominis testimonium non probet in alterius præiudicium, quod hic sentire videtur *Albas. n. 2.* idque maximè procedit, si princeps testimonium contra alterum ferret in suum commodum aut in causa valde ardua, videlicet criminali, ut si diceret se aliquem vidisse graue scelus committentem, non esset id sufficiens ad hominem condemnandum, ut docet *Farin. n. 171.*

2. Quòd locus tantum sit doctrinæ, si princeps se fundet super facto, quod narrat; quia videlicet causa sit, aut occasio, ob quam moueatur ad tale quidpiam concedendum, mandandum &c. secus autem est, si quidpiam narratur incidenter, ita ut super ea intentio principis non fundetur, ut si Papa Monasterio indulgentias v. g. concedens incidenter & per accidens vocet exemptum & Sedi Apostolicæ immediatè subiectum, non debet id sufficere ad probationem plenam iuxta *c. Si Papa. 10. de priuileg. in 6.*

Querunt hinc Canonistæ, vtrum iudex in causa, quam iudicat, aut iudicauit, testis esse queat. Resp. & Dico 1. Pendente coram ipso lite, seu in eadem instantiâ litis, iudex non potest produci ut testis, constat ex *c. Dilecte. 40. hoc. tit. vbi iudex delegatus remonendus dicitur, quia eius testimonium in eâ causâ necessarium erat, & ex c. Form. 10. de verb. signif. quòd personæ istæ: iudex, actor, reus, testes, in iudicio distinctæ esse debeant, adde quòd idem etiam in arbitro locum habeat, ut in causâ, quæ coram ipso agitur, testis produci non possit, cum arbitria ad iudiciorum formam redacta sint. *l. 1. ff. de arbitris. & notauit hoc Imola. l. c.**

Dico 2. Finito iudicio seu coram alio iudice videlicet appellationis in integrum restitutionis iudex vel arbiter non potest esse testis, si agatur de iustitiâ vel iniustitiâ sententiæ aut laudi, potest tamen in testem produci, si agatur de processu causæ, ita *gl. hinc communiter recepta verb. vnus. Abbas n. 2. Bart. in l. Ne in arbitris. n. 6. de arbitris. & habetur in c. Statutum. 38. causa 2. q. 6.* ratio prioris partis est, quia iudex affectus est erga causam, quam iudicauit, idèoque te-

stis quodammodo esset in propriâ causâ, quâ simili ratione causæ Aduocatus vel Procurator non potest in eâdem testis produci. *c. 6. Statutum. c. Si testes. §. Testes quos causa 4. q. 3. & l. ult. de testibus.* & docet *Innoc. in c. de arbitris. n. 1.* quod iudex, Aduocatus, & executor, non possint esse testes, idq; verum est, tamen si quispiâ deposuerit munus Procuratoris, vel Aduocati, quia nihilominus ad causam, quam semel susceperat, affectus esse censetur, secundum *Imolam. hic. n. 7.* idcircoque saltem non integer seu omni exceptione maior testis esse potest, vti docet *Farin. q. 60. n. 159.* & confert ad hoc, quod legitur in *l. ult. C. de Assessorib. junctâ gl. verb. vindicare.* quod Aduocatus causæ, etiam finito officio, non possit in eâdem esse iudex vel assessor, & additur ratio, ne aduocationis suæ memor incorrupti iudicis non possit nomen præferre.

Altera pars declarari & limitari debet, quodammodo ipsius iudicis prioris nihil interest ad qualecunque commodum etiam honoris aut laudis consequendum, aut damnum qualecunque seu dedecus evitandum, sicuti *Abbas hic docet Mascard. concl. 124. Farin. n. 100.*

CAPITVLVM XXIX.

De testibus.

PARAPHRASIS.

Si testes producti sint tantum ad probandam exceptionem dilatoriam, non possunt à parte aduersâ cogi ad testificandum super causâ principali, immò nec admitti possunt, cum tantum iurauerint se veritatem dicturos super exceptione dilatoriâ; at verò si testes ad probandam peremptoriam exceptionem producti fuerint, tunc petente aduersario, jurare debent, se dicturos veritatem super toto negotio, & ita iurati cogendi haud dubiè sunt ad testificandum de negotio principali, nisi super eo sufficiens testium productio præcesserit, aut si productioni re-

nuntiatum sit, vel testium depositiones publicatæ.

S V M M A R I V M.

1. Testes producti ad probandam exceptionem dilatoriam, non possunt cogi ad testificandum super causa principali.
2. Testis productus super certo articulo pertinente ad meritum causæ, cogi potest ad iurandum de veritate dicenda super totâ causâ, quatenus cognitam habet.
3. Non permittendum, ut testes jurent tantum super certis articulis, sed cogendi ut jurent super totâ causâ.
4. Testis non iuratus examinari non debet.
5. Ad substantiam testimonii pertinet, ut iuramentum antecedit depositionem.
6. In scripto testes testimonium dare non possunt.

NOT. I. Testes producti ad probandam exceptionem dilatoriam non possunt compelli, ut deponant super causâ principali; cum enim exceptiones dilatoriæ tendant ad impediendum iudicii processum, vti docui in *c. 1. de litis contestat.* sequitur, quod testis productus super exceptione dilatoriâ, non possit examinari super negotio principali, quandoquidem non iuravit se dicturum veritatem super principali, esset enim contradictio, si testis receptus ad deponendum super exceptione dilatoriâ (v.g. quod extra diœcesin crimen commissum, aut extra iurisdictionis fines contractus institutus sit) jurare etiâ deberet super causâ principali, idemque locum habet, si testis producat super exceptione peremptoria vim habente dilatoriâ, cuiusmodi est exceptio litis finitæ per sententiam, transactionem &c. vti docui in *oit. c. 1.*

NOT. II. Testis productus super certo articulo pertinente ad meritum causæ, cogi potest à iudice, præsertim petente alterâ parte, ut juret, se veritatem dicturum super totâ causâ, quatenus cognitam habet pro utrâque parte litigantium, juxta *c. Non sanè. 15. verb. illi enim. causâ. 15. q. 5. & c. Fratemitatis. in hoc tit.* & ita docet *Bartolus. in l. Si duo*